

ΜΕΛΕΤΕΣ - ΕΡΕΥΝΕΣ

ΤΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΑ ΠΡΟΤΥΠΑ ΚΑΙ ΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΜΕ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΣΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Δρ. Ανδρέας Ζωγράφου¹

*Καθηγητής Κοινωνικής Εργασίας και
Διευθυντής της Σχολής Επαγγελματίων Υγείας
και Πρόνοιας του ΤΕΙ Πάτρας*

Η παρούσα μελέτη εστιάζεται στην περιγραφή της δημιουργίας και εξέλιξης της Κοινωνικής Εργασίας με Κοινότητα στη Γερμανία, την αντιπαράθεση και κριτική θεώρηση των θεωρητικών προτύπων, καθώς, επίσης, και την παρουσίαση των γενικών στόχων της κοινωνικής εργασίας με Κοινότητα στον παραπάνω χώρο.

1. Η ιστορία της Κοινωνικής Εργασίας στη Γερμανία

Η κοινωνική εργασία είναι ένα βασικό στοιχείο κοινωνικοπολιτικής παρέμβασης, που αναπτύχθηκε τα τελευταία 100 χρόνια, με σκοπό την κοινωνική ένταξη ενός μέρους του πληθυσμού, όταν έγινε πλέον φανερό ότι τα κοινωνικά προβλήματα δεν μπορούσαν να αντιμετωπιστούν μόνο με κατασταλτικά μέτρα, τα οποία συμπληρώθηκαν με την κοινωνική πολιτική. (BARON / LANDWEHR 1976, σελ. 109).

Η Κοινωνική Εργασία προσπαθεί με διάφορα μέσα (υλική βοήθεια, θεραπευτικά ή παιδαγωγικά μέσα) να αποφύγει τη συσσώρευση κοινωνικού και πολιτικού δυναμικού συγκρούσεων. Ο τρόπος παρέμβασης εξαρτάται από την εκάστοτε πολιτικο-οικονομική κατάσταση του συστήματος.

Πρόδρομος της Κοινωνικής Εργασίας είναι η πρόνοια για τους φτωχούς. Η ποιότητα των παροχών που κάνει το εκάστοτε σύστημα εξαρτάται και από τη συνειδητοποίηση και αγωνιστικότητα του εργατικού κινήματος. Στο καπιταλιστικό σύστημα, η Κοινωνική Εργασία έχει σαν στόχο να "διατηρεί" τα άτομα που δεν είναι ασφαλισμένα ικανοποιητικά από το "σύστημα της

1. Διδάκτωρ Φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου Φραγκφούρτης, Πτυχιούχος Παιδαγωγικής του ιδίου Πανεπιστημίου, Πτυχιούχος Κοινωνικής Εργασίας της Ανωτάτης Ειδικής Σχολής Φραγκφούρτης.

κοινωνικής ασφάλειας” (ασφάλεια γήρατος, ατυχημάτων, ασθενείας κλπ.) και δεν μπορούν να βοηθηθούν από τις πρωτογενείς ομάδες. Στην προκειμένη περίπτωση, “κοινωνική πολιτική” και “σύστημα κοινωνικής ασφάλειας”, εννοούμε το σύνολο των κρατικών μέτρων για τη μείωση των συνεπειών, που έχει ο καπιταλιστικός τρόπος παραγωγής για το “γενικό συμφέρον των κεφαλαιούχων”. (AKS - BERLIN, in: Reader der Victor Gollanz Stiftung 1975, σελ. 49).

Μια ιστορική αναδρομή μας δείχνει ότι η Κοινωνική Εργασία αρχίζει με τη δημιουργία των φιλανθρωπικών συλλόγων, οι οποίοι δεν ιδρύθηκαν από τους φτωχούς, αλλά από τους μεγαλοκτηματίες, τους επιχειρηματίες, εμπόρους και φεουδάρχες, που υποστηρίζονταν από την Εκκλησία. Οι φτωχοί δέχονταν βοήθεια από εκείνους που ήταν υπεύθυνοι για την φτώχεια τους. Ο δίδων δεν καθόριζε μόνο την ποιότητα, αλλά και την ποσότητα της ελεημοσύνης. Ο λαμβάνων όφειλε να δέχεται την ελεημοσύνη με ευγνωμοσύνη. Με την απρογραμμάτιστη εκβιομηχάνιση και τη συστηματική εκμετάλλευση του αγροτικού πληθυσμού, που αναγκάζεται να καταφύγει μαζικά στα αστικά κέντρα, συσσωρεύεται ένα μεγάλο ποσοστό ανέργων, το οποίο, βέβαια, από τη μια μεριά, οδήγησε στη δημιουργία ενός μεγάλου εφεδρικού στρατού, δηλαδή φθηνά εργατικά χέρια για το κεφάλαιο. Από την άλλη, όμως, μεριά, υπήρχε ο κίνδυνος οργάνωσης των εξαθλιωμένων μαζών, λόγω της άνισης κατανομής των αγαθών. Η φιλανθρωπία προσπαθούσε να πείσει τους φτωχούς ότι οι πλούσιοι ενδιαφέρονταν για όλα τα κοινωνικά στρώματα και δεν είχαν σχέση με την αθλιότητά τους. Στην προσπάθειά τους αυτή είχαν την αμέριστη συμπαράσταση των εκκλησιών, οι οποίες με την ιδεολογία της φιλανθρωπίας όχι μόνο δεν συνέβαλαν στην εξάλειψη της φτώχειας, αλλά και δίνανε την εντύπωση στους φτωχούς ότι τα αίτια της φτώχειας έπρεπε να αναζητηθούν σ’ αυτούς τους ίδιους (AICH 1973, σελ. 244). Τα ορφανοτροφεία και τα σωφρονιστήρια του 18ου αιώνα είχαν σαν στόχο να προσαρμόσουν τους ακτήμονες με “παιδαγωγικά μέσα”, όπως την τιμωρία, το σωφρονισμό, την καταπίεση και αναμόρφωση στις οικονομικές ανάγκες της εποχής και να τους ετοιμάσουν για την παραγωγή.

Οι απάνθρωπες συνθήκες και η αύξηση της παιδικής θνησιμότητας, που συχνά υπερέβαινε το 25%, επέφεραν έντονες διαμαρτυρίες εκ μέρους διαφόρων φιλανθρώπων, οι οποίοι καταδίκασαν την εκμετάλλευση των παιδιών σαν φθηνά εργατικά χέρια. Η ατμόσφαιρα των ορφανοτροφείων χαρακτηριζόταν από ένα “μίγμα εργασίας, ξυλοδαρμών και ψευδελάβεια, από αυστηρή πειθαρχία, έλλειψη αγάπης και άγουστων ψαλμωδιών”. (AUTORENKOLLEKTIV 1971, σελ. 32).

Με την εμφάνιση στο προσκήνιο του παιδαγωγού PESTALOZZI η κατάσταση άρχισε να βελτιώνεται σημαντικά. Την εποχή αυτή (τέλη του 18ου αιώνα) παρατηρείται μια υποχώρηση του κράτους στον τομέα της φροντίδας των φτωχών. Με την αύξηση της μαζικής αθλιότητας εμφανίζεται μια πληθώρα ιδιωτικών φορέων, που ιδρύουν τα “σπίτια σωτηρίας”. Οι τρόφιμοι δεν στρατολογούνται πλέον με τη βία, όπως συνέβαινε με τα ορφανοτροφεία και πτωχοκομεία, αλλά έρχονταν εθελοντικά. Στα ιδρύματα αυτά τα παιδιά, παράλληλα με τη θρησκευτική τους διαπαιδαγώγηση, μαθαίνανε ένα επάγγελμα. Την εποχή αυτή ιδρύεται μια σειρά παρομοίων ιδρυμάτων, μερικά από τα οποία με τομέα δραστηριότητας τη θεραπευτική παιδαγωγική (Nowicki 1973, σελ. 67-70).

Το 1840 ιδρύονται παιδικοί σταθμοί από τον FROBEL, μαθητή του PESTALOZZI, οι οποίοι

απαγορεύθηκαν, όμως, το 1851, σαν κατασταλτικό μέτρο ενάντια στο εργατικό κίνημα, που είχε αναπτυχθεί σε επικίνδυνο βαθμό για το σύστημα. Σύμφωνα με την παιδαγωγική αντίληψη του PESTALOZZI, η μονόπλευρη εργασία σακατεύει τον “πολύπλευρο” άνθρωπο. “Η αγωγή είναι βέβαια αναγκαία, πρέπει, όμως, να υπαχθεί στο στόχο της γενικής ανάπτυξης των ανθρωπίνων ικανοτήτων” (στο ίδιο, σελ. 69). Ο παιδαγωγικός στόχος του PESTALOZZI ξεπερνούσε κατά πολύ το πνεύμα της εποχής του. Με το αίτημα της “αρμονικής ανάπτυξης όλων των δυνάμεων όλων των παιδιών” ο PESTALOZZI επηρέασε τις μετέπειτα θεωρίες και την πράξη της παιδαγωγικής. Το 1849 ο ευαγγελιστής θεολόγος WICHERN ιδρύει την INNERE MISSION (τον πρόδρομο της σημερινής Ευαγγελικής Διακονίας), που αναλαμβάνει τα “σπίτια σωτηρίας”, τα πτωχοκομεία και τα “θεραπευτήρια”. Το 1863 ο WICHERN αναλαμβάνει τη διεύθυνση μιας φυλακής στο Βερολίνο, λόγω της πρωτοποριακής του δραστηριότητας στον τομέα του σωφρονισμού (στο ίδιο, σελ. 69-72). Βέβαια, τα κίνητρα του WICHERN δεν ήταν μόνο χριστιανικά, αλλά σε μεγάλο βαθμό πολιτικά. Αυτό φαίνεται από το βιβλίο που εξέδωσε το 1848, το έτος της εκδόσεως του “κομμουνιστικού μανιφέστου”, στο οποίο αναφέρει: “Ο κομμουνισμός - το όνομα επιδρά σαν ένα κεφάλι μέδουσας. Ο τρόμος από αυτόν εξαπλώνεται και παγώνει το αίμα στις φλέβες της αστικής κοινωνίας” (στο ίδιο σελ. 72). Εκτός τούτου, ο WICHERN, στην προσπάθειά του να ιδρύσει την INNERE MISSION, επιχειρηματολογούσε με το “φάντασμα” που περιφέρεται στην Ευρώπη. Οι συγγραφείς του βιβλίου “η νεολαία πίσω από τα δεσμά” βλέπουν ολόκληρο το έργο του WICHERN σαν “σαφή αντίδραση κατά της ενδυνάμωσης και εξάπλωσης του εργατικού κινήματος (και) τη μόνη - αντιεπαναστατική - απάντηση στην πρόκληση του κομμουνισμού” (AUTORENKOLLEKTIV 1971, σελ. 42).

Γενικά, όλες οι ρεφορμιστικές προσπάθειες, που παρατηρούνται την πρώτη πεντηκονταετία του 19ου αιώνα και επηρεάζονται από τον PESTALOZZI και τον WICHERN, έχουν βασικά σαν κίνητρο το φόβο της αστικής τάξης από την ενδυνάμωση του οργανωμένου εργατικού κινήματος. Τα μέτρα αυτά αποσκοπούσαν στην εξασφάλιση του υπάρχοντος συστήματος. Σύμφωνα με αυτό το πνεύμα, γίνεται κατανοητό και το “έργο κοινωνικής ασφάλισης” του BISMARCK, με το οποίο καθιερώθηκαν 1883, ασφάλεια κατά ατυχημάτων 1884 και ασφάλεια αναπηρίας και γήρατος 1889), που είχαν σαν στόχο να συντρίψουν το εργατικό κίνημα, δίνοντας “ζάχαρη” στο προλεταριάτο. Ταυτόχρονα, με την καθιέρωση των παραπάνω μεταρρυθμίσεων, ο BISMARCK εκδίδει μια σειρά νόμων ενάντια στους σοσιαλδημοκράτες. Τα πραγματικά κίνητρα του BISMARCK φαίνονται από μια δημόσια δήλωσή του το 1884: “Εάν δεν υπήρχαν οι σοσιαλδημοκράτες και δεν υπήρχε ένα μεγάλο πλήθος ανθρώπων, που τους φοβόταν, η κοινωνική πολιτική δεν θα είχε πραγματοποιηθεί ποτέ” (NOWICKI 1973, σελ. 75).

Για τη διανομή της κοινωνικής βοήθειας, το κράτος δημιούργησε αργότερα στοιχειώδεις οργανωτικές δομές και απασχολούσε έναντι αμοιβής ανάλογο προσωπικό. Αργότερα, με την εξέλιξη των συνθηκών παραγωγής και την ανάπτυξη της κοινωνικής δομής, το προσωπικό αυτό άρχισε να εκπαιδεύεται, για να φέρει σε πέρας τις βοηθητικές υπηρεσίες. Το 1925 ιδρύονται οι πρώτες σχολές κοινωνικής εργασίας. Πρωτοπόροι της Κοινωνικής Εργασίας ήταν οι γυναίκες και οι θυγατέρες των πλουσίων, που δεν μπορούσαν να ασχοληθούν στον τομέα της παραγωγής και συνεργαζόταν πάντα με τις εκκλησίες (AICH 1973, σελ. 244-245).

1.1. Η εξέλιξη της ΚΕΚ στη Γερμανία

Η Κοινωνική Εργασία με τις 3 μεθόδους της (ΚΕΑ, ΚΕΟ και ΚΕΚ) αναπτύχθηκε στην ΟΔΓ μετά το 1946, στο πλαίσιο της αμερικανικής “διαπαιδαγώγησης” του γερμανικού λαού (AKS - Berlin 1975, σελ. 50).

Σύμφωνα με το πνεύμα του οικονομικού θαύματος, το οποίο είχε εξασφαλίσει οικονομική άνεση σε όλα τα στρώματα του γερμανικού λαού και εξάλειψε την αθλιότητα του πολέμου, η Κοινωνική Εργασία είχε την αποστολή να ασχοληθεί με ορισμένα άτομα, που είχαν μείνει στο περιθώριο και έπρεπε να τύχουν ειδικής μεταχείρισης. Έτσι, έχουμε την καθιέρωση της ΚΕΑ και ΚΕΟ, σύμφωνα με τα αμερικανικά πρότυπα. Η ΚΕΚ αρχίζει να εφαρμόζεται πολύ αργότερα, όταν έληξε η φάση της ανοικοδόμησης και άρχισαν να φαίνονται τα όρια της οικονομικής ανάπτυξης με την κοινωνική κρίση του 1966-1967 και το φοιτητικό κίνημα που αμφισβήτησε όχι μόνο τις συνέπειες του τρόπου παραγωγής του καπιταλιστικού συστήματος, αλλά και τις αξίες του.

Το αντιτακτικό κίνημα του 1967 και το κίνημα διαμαρτυριών στη Δυτική Ευρώπη οδήγησε σε μια αποφασιστική αμφισβήτηση της τότε Κοινωνικής Εργασίας, διότι αποκάλυψε την άθλια κατάσταση των φτωχών και των παραγκωνισμένων στο καπιταλιστικό σύστημα. Στηριζόμενο στη φιλοσοφία του MARCUSE, το κίνημα διαμαρτυρίας προσπάθησε να αλλάξει το σύστημα με την πολιτικοποίηση των περιθωριακών ομάδων. Έτσι, άρχισε η εφαρμογή της ΚΕΚ σαν αντίδραση στις διαμαρτυρίες ενάντια στην έλλειψη κοινωνικών ιδρυμάτων, σχολείων, στο κυκλοφοριακό, στις συνθήκες κατοικίας, στην αύξηση της εγκληματικότητας, την ανεργία, τα χρέη των ενοικιαστών, την ελλειπή κοινωνική ένταξη κλπ. σαν “κρατική ενίσχυση ή ανάληψη, επέκταση και συστηματοποίηση των μέχρι τότε μεμονωμένων και μη αποτελεσματικών δραστηριοτήτων των φιλανθρωπικών φορέων κοινωνικής υπηρεσίας” (στο ίδιο, σελ. 50-51).

Αν και η προσπάθεια του Κινήματος απέτυχε, εν τούτοις, είχε μια αποφασιστική σημασία για την ιδεολογία της Κοινωνικής Εργασίας, η οποία καλλιεργούσε την εικόνα μιας “ειρηνικής κοινωνίας”, χωρίς κοινωνικές αντιθέσεις και αδικίες και προσπαθούσε να επανεντάξει τα “απροσάρμοστα” και “άσωτα” άτομα. Βασικά, επεκράτησαν δύο γνώμες: Η μία υποστήριζε ότι η αποτελεσματικότητα της Κοινωνικής Εργασίας μπορεί να βελτιωθεί με την επαγγελματική και επιστημονική αναβάθμιση του επαγγέλματος, νέες μεθόδους παρέμβασης κλπ. Η άλλη υποστήριζε ότι ο Κ.Λ. έπρεπε να εγκαταλείψει το ρόλο του εκπροσώπου του συστήματος και να συμβάλει στη χειραφέτηση του πελάτη στο ρόλο του οργανωτή και συνηγόρου (HOLLSTEIN 1973, σελ. 28). Στη συνέχεια, ακολούθησε μια ενεργοποίηση των Κοινωνικών Λειτουργών και των φορέων της Κοινωνικής Εργασίας. Επεκράτησαν δύο κατευθύνσεις: η “τεχνοκρατική”, σύμφωνα με την οποία η αποτελεσματικότητα της Κοινωνικής Εργασίας μπορεί να αυξηθεί με τον εκσυγχρονισμό των μηχανισμών παρέμβασης, και η “ανθρωπιστική”, σύμφωνα με την οποία η Κοινωνική Εργασία μπορεί να περιορίσει το ρόλο της σαν όργανο των δυνατών και καταστολής των κοινωνικών εντάσεων, “μόνο όταν καθορίζει ει δυνατόν μόνη της τα καθήκοντά της” (στο ίδιο σελ. 28-29). Και οι δύο κατευθύνσεις παρείχαν μια σχετική αυτονομία στην Κοινωνική Εργασία.

1.2. Τα ιδεολογικά πρότυπα της ΚΕΚ στη Γερμανία

Στη Γερμανία δεν υπάρχει μια ενιαία θεωρία της ΚΕΚ. Η θεωρία που χρησιμοποιείται στην πράξη προέρχεται βασικά από αμερικανικά και αγγλικά πρότυπα. Ακόμη και σήμερα, τα βιβλία του ROSS (ROSS 1968) και FRIEDLANDER / PFAFFENBERGER (1966) αναπαράγονται σε συνεχείς εκδόσεις στη Γερμανία και αποτελούν βιβλία υποχρεωτικής χρήσης στις Σχολές της Κοινωνικής Εργασίας. Βιβλία με κριτική ανάλυση των ορίων και δυνατοτήτων της Κοινωνικής Εργασίας (VOGEL / OELSCHLAGEL 1966, MULLER / NIMERMANN 1971, HOLLSTEIN 1973, BAHR / GRONEMEYER 1974) παρέμειναν στο περιθώριο (βλέπε, επίσης, BOCHER 1978, σελ. 18).

Στην προκειμένη περίπτωση, πρέπει να τονιστεί ότι, επειδή τα πρότυπα αυτά στηρίζονται σε αμερικανικές συνθήκες, δεν μπορούν να εφαρμοστούν στον ευρωπαϊκό και ιδιαίτερα στο γερμανικό χώρο, όπου η κοινωνική ασφάλεια αποτελεί πραγματικότητα από την εποχή του BISMARCK, ενώ στην Αμερική και στον Καναδά η κοινωνική ασφάλεια και η κοινωνική εργασία είναι σχεδόν αποκλειστικά υπόθεση της “ατομικής πρωτοβουλίας” εμπορικής και ιδιωτικής “πρόνοιας” ή “κοινωνικών υπηρεσιών” (AKS 1975, σελ. 53). Επειδή σ’ αυτές τις χώρες η δραστηριότητα του κράτους στον τομέα της κοινωνικής υποδομής είναι πολύ περιορισμένη, ο συντονισμός και σχεδιασμός των κοινωνικών φορέων είναι ένα από τα σπουδαιότερα καθήκοντα της “COMMUNITY ORGANIZATION” (στο ίδιο, σελ. 57).

1.2.1. ΚΕΚ για το γενικό καλό. (ROSS)

Ο ROSS ξεκινά από τη διαπίστωση ότι ο άνθρωπος, λόγω της βιομηχανικής ανάπτυξης, παρουσιάζει προβλήματα προσαρμογής. Η αλλοτρίωση, οι απρόσωπες σχέσεις των πόλεων συμβάλλουν, “ώστε οι άνθρωποι να μην είναι σε θέση στο Δυτικό Κόσμο να αισθανθούν ασφάλεια. Η μοναξιά, ο φόβος, η κατάθλιψη και οι νευρώσεις αυξάνουν και εμποδίζουν σοβαρά την ανθρώπινή μας προσπάθεια για αξιοπρέπεια, σταθερότητα και ευτυχία” (ROSS 1971, σελ. 18). Ενώ ο ROSS δεν αναφέρει τα κοινωνικά αίτια των προβλημάτων (π.χ. συνθήκες εργασίας και κατοικίας), περιορίζεται στην ονομασία “ατομικών” συμπτωμάτων, για τα οποία καθιστά υπεύθυνη τη βιομηχανική κοινωνία, η οποία αναγκαστικά οδηγεί στην αλλοτρίωση. Τα “συμπτώματα” αυτά ο ROSS τα ονομάζει “τίμημα της προόδου”. Για τον ROSS δεν υπάρχουν κοινωνικές αντιθέσεις. Ο ROSS έχει σαν βάση την πεποίθηση ότι στην κοινότητα το σύνολο των πολιτών είναι σε θέση και έχει τη διάθεση να αναγνωρίσει ενδεχόμενες ανάγκες και να συμβάλλει σε ένα δημοκρατικό διάλογο για την κάλυψή τους. Σύμφωνα με τον ROSS, ΚΕΚ είναι, όπως αναφέραμε ήδη, “μια διαδικασία, κατά την οποία η κοινότητα καθορίζει τις ανάγκες και τους στόχους της, τους ταξινομεί και τους ιεραρχεί, αναπτύσσει εμπιστοσύνη και τη θέληση να κινητοποιήσει εσωτερικές και εξωτερικές πηγές για την ικανοποίηση των αναγκών, να δράσει δηλαδή σ’ αυτή την κατεύθυνση και να προαγάγει έτσι τις στάσεις συνεργασίας και την έμπρακτη δουλειά” (ROSS 1971, σελ. 58). Το ερώτημα, το πώς θα μπορέσουν να ικανοποιηθούν οι ανάγκες των πολιτών, χωρίς να έλθει ο Κ.Λ. σε σύγκρουση με την πολιτική και οικονομική εξουσία της κοινότητας δεν αναφέρεται στον ROSS. Εδώ, φαίνεται η ιδεολογία της “αρμονίας” του ROSS. Επειδή είναι αδύνατο να προσαρμοσθούν τα μέσα και οι επιθυμίες στο υπάρχον σύστημα, “πρέπει να προσαρμοστούν οι επιθυμίες” των ανθρώπων “στα μέσα” (AKS - BERLIN

1975, σελ. 58). Συνεπώς, σύμφωνα με τη θεωρία του ROSS κοινωνική ένταξη σημαίνει να μη ζητούν οι άνθρωποι περισσότερο από ό,τι επιτρέπει το σύστημα.

Το πρότυπο του ROSS βασίζεται στο πρότυπο του PARSON, το οποίο θεωρεί σαν υποδειγματικό πρότυπο για τη διαδικασία του κοινωνικού ελέγχου την ψυχανάλυση και περιγράφει τον επιτυχή κοινωνικό έλεγχο σαν μια διαδικασία, κατά τη διάρκεια της οποίας ο “αποκλίνων” αποκτά την ικανότητα να απορρίψει τις “μη ορθολογικές” του επιθυμίες και κατευθύνει την κοινωνική του ενέργεια σε κοινωνικά ισχύοντες στόχους, δηλαδή σε αρμονία με τις αξίες του υπάρχοντος συστήματος (στο ίδιο, σελ. 58). Αυτό πιστοποιεί και ο ίδιος ο ROSS με τον ισχυρισμό ότι “ΚΕΚ δεν μπορεί να είναι μια κίνηση μειονότητας και δεν μπορεί να ξεκινά από τις ανάγκες και διαμαρτυρίες μόνο μιας μικρής ομάδας της κοινότητας. Πρέπει, συνεπώς, να αφορά μια υπόθεση, που να γίνεται νοητή σαν τέτοια από ευρείς κύκλους της κοινότητας” (στο ίδιο, σελ. 143). Ο ROSS θέλει να βελτιώσει τη λειτουργικότητα της κοινότητας. Σύμφωνα με τον ROSS, υπάρχουν τρία είδη ΚΕΚ:

1. *Προγράμματα με καθορισμένο περιεχόμενο προγράμματος (μία μεταρρύθμιση).*
2. *Προγράμματα με ένα ευρύ περιεχόμενο προγράμματος (συντονισμός υπηρεσιών για αποφυγή επικάλυψης, επέκταση του δικτύου κοινωνικών υπηρεσιών).*
3. *ΚΕΚ σαν διαδικασία (ROSS 1971, σελ. 32-38).*

Στην πρώτη και δεύτερη περίπτωση, καταβάλλεται η προσπάθεια για την υλοποίηση ενός συγκεκριμένου ή γενικού προγράμματος. Σε περίπτωση που επιτύχει ο επιδιωκόμενος στόχος, τότε θεωρείται ότι η διαδικασία επέτυχε. Σε περίπτωση αποτυχίας του προγράμματος, θεωρείται ότι η διαδικασία απέτυχε και δεν ωφέλησε. Στην πρώτη περίπτωση, το πρόγραμμα μπορεί να ξεκινήσει από ένα άτομο, μία ομάδα ή μία υπηρεσία της κοινότητας.

Στην προκειμένη περίπτωση, αποφασιστικής σημασίας είναι το περιεχόμενο του προγράμματος (π.χ. συντονισμός υπηρεσιών, ικανοποίηση νέων αναγκών εκ μέρους των ιδιωτικών φορέων), με ταυτόχρονη ανάπτυξη αναγκών εκ μέρους των ιδιωτικών φορέων), με ταυτόχρονη ανάπτυξη “παραγόντων δύναμης”, για την υλοποίηση νέων προγραμμάτων (π.χ. με άσκηση δημοκρατικής πίεσης προς τους υπευθύνους, για να αποδεχθούν τις συστάσεις των φορέων (στο ίδιο, σελ. 35). Στην τρίτη περίπτωση, αποφασιστικής σημασίας δεν είναι το περιεχόμενο του προγράμματος (π.χ. ίδρυση ή παροχή υπηρεσιών) ο στόχος, αλλά μια διαδικασία, στην οποία συμμετέχουν τα μέλη της κοινότητας με τους εκπροσώπους της, για να καθορίσουν τα προβλήματα και τις λύσεις τους. Βασικό είναι ότι οι διάφορες ομάδες της κοινότητας (γεωγραφικής ή λειτουργικής) συμμετέχουν και αναπτύσσουν την ικανότητα επίλυσης των προβλημάτων τους. Μεγάλη σημασία δίνεται στην ανάπτυξη και τη ζωτικότητα της κοινότητας και της ικανότητας αντίληψης και αντιμετώπισης προβλημάτων. Ο παράγοντας χρόνος δεν παίζει κανένα ρόλο, αλλά η δημιουργία λειτουργικών σχέσεων ανάμεσα σε διάφορες ομάδες. Δευτερεύον στόχος είναι η συλλογική δράση για την αντιμετώπιση των προβλημάτων, πράγμα που θεωρείται αυτονόητο, όταν η κοινότητα έχει αποκτήσει την ικανότητα συνεργασίας στη διαδικασία επίλυσης κοινών προβλημάτων. Με άλλα λόγια, στο πρόγραμμα αυτό προηγείται η φάση της ενημέρωσης, ευαισθητοποίησης και ενεργοποίησης των ενδιαφερομένων πάνω σε θέματα που τους ενδιαφέρουν άμεσα (π.χ. την ίδρυση ενός παιδικού σταθμού). Μετά τη

διαδικασία χειραφέτησης (τον παιδαγωγικό στόχο του προγράμματος), οι ενδιαφερόμενοι έχουν αποκτήσει αυτοπεποίθηση και ικανότητες, με τις οποίες μπορούν να αντιμετωπίσουν ευκολότερα μελλοντικές δυσκολίες (ROSS 1971, σελ. 38-39). Οι δύο πρώτοι τρόποι είναι γνωστοί στη Γερμανία, ο τρίτος είναι νέος (MANGOLD 1983, σελ. 40).

Γενικά, ο ROSS απορρίπτει τη σύγκρουση, διότι πιστεύει ότι σε μια πλουραλιστική κοινωνία όλες οι ομάδες συμφερόντων ενδιαφέρονται για το κοινό συμφέρον. Ενώ το πρότυπο του ROSS επιτρέπει τη συνεργασία με τους πελάτες και την κριτική συζήτηση των προβλημάτων, η συναπόφαση των “αντιπάλων” εμποδίζει την κινητοποίηση και αποκλείει τη σύγκρουση, ακόμη και σαν τελευταίο μέσο άσκησης πίεσης εκ μέρους των ενδιαφερομένων. Ο SPECHT και ο ALINSKY κριτικάρουν τον ROSS, διότι δίνει την εντύπωση ότι οι κοινωνικοί θεσμοί και οι κοινωνικές συνθήκες μπορούν να αλλάξουν χωρίς την άσκηση μεγάλης πίεσης στους εκπροσώπους της κοινωνικής εξουσίας και της οικονομικής δύναμης (MANGOLD 1983, σελ. 44). Ο OELSCHLÄGEL διαπιστώνει ότι “η θεωρία και οι στρατηγικές συζητήσεις της ΚΕΚ εξακολουθούν βασικά να γίνονται όπως στις αρχές της δεκαετίας του 1970 και, συνεπώς, δεν ανταποκρίνονται στη σημερινή πραγματικότητα” (OELSCHLAGEL 1985, σελ. 60).

1.2.2. Κοινωνική Εργασία με Κοινότητα για τον “τρίτο δρόμο” (SPECHT)

Ο SPECHT, σε αντίθεση με τον ROSS, διαπιστώνει ότι στην Αμερική υπάρχουν κοινωνικές αδικίες, φτώχεια, ρατσισμός και βία. Τη βία, που επικρατεί την αποδίδει στη “βία και την άνομη συμπεριφορά των κρατούντων” (SPECHT 1973, σελ. 208). Ο SPECHT διαπιστώνει ότι η ιδέα της “αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας”... αμφισβητείται από όλες τις πλευρές. Πολλοί άνθρωποι έχασαν την εμπιστοσύνη στη ζωτικότητα των καθιερωμένων δημοκρατικών δομών της πολιτείας... Ο Δήμαρχος μιας μεγάλης πόλης κατακρίνει τους αστυνομικούς του, επειδή, κατά την αντιμετώπιση νέων ναρκομανών και ληηλατών, δεν “πυροβολήσανε, για να σκοτώσουν ή να ακρωτηριάσουν”, ο κυβερνήτης μιας μεγάλης ομοσπονδιακής πολιτείας χαρακτηρίζει τους στασιαστές “λυσσασμένα σκυλιά” (στο ίδιο, 208). Σαν μέσο αποτελεσματικής Κοινωνικής Εργασίας, ο SPECHT θεωρεί τις “διασπαστικές τακτικές” (DISRUPTIVE TACTICS). Τακτικές, με τις οποίες το “σύστημα στόχος” θα ενοχλείται κατά τη διεξαγωγή της συνηθισμένης του συνεχούς εργασίας, “χωρίς, όμως, να το τραυματίζουν ή να το καταστρέφουν” (στο ίδιο, σελ. 219). Ο βασικός στόχος της ΚΕΚ κατά τον SPECHT είναι να βοηθήσει την κοινότητα να “αποκτήσει την ικανότητα να αναπτύξει μια στρατηγική του συμβιβασμού και της εξισορρόπησης, για να μεταπηδήσει από τη στάση, μέσω του αγώνα και της ανταγωνιστικής - εκστρατείας, στη συνεργασία”. Στον επαγγελματία Κοινωνικό Λειτουργό συνιστά να μη χρησιμοποιήσει τη βία και να στοχεύει στο “γεφύρωμα του κενού και όχι στη διαπλάτυνσή του” (στο ίδιο, σελ. 215).

Οι διασπαστικές τακτικές του SPECHT χαρακτηρίζονται από τις παρακάτω ενέργειες:

1. Σύγκρουση των θέσεων, π.χ. πολιτική αντιπαράθεση, δημόσιες συζητήσεις, έγγραφες διαμαρτυρίες με στόχο την απόκτηση της συμπάθειας της κοινής γνώμης και την καλλιέργεια κλίματος δυσαρέσκειας ανάμεσα στους “καταπιεσμένους” (στο ίδιο, σελ. 220).
2. Παράβαση των κανόνων επικοινωνίας, π.χ. δημόσια ανυπακοή με πορείες διαμαρτυρίας, διαδηλώσεις, σαμποτάζ, απεργίες ενοικιαστών, επιστροφή διακρίσεων, απεργίες πείνας,

καταλήψεις κλπ., με σκοπό τη συνειδητοποίηση των “καταπιεσμένων”, τη δημιουργία κλίματος δυσαρέσκειας απέναντι στους “καταπιεστές” και τη δημιουργία ενός “ομαδικού πνεύματος” (στο ίδιο, σελ. 220-221).

3. Παράβαση νομίμων κανόνων, όπως “δημόσια ανυπακοή και άρνηση, άρνηση πληρωμής φόρων, καταλήψεις, άρνηση στρατιωτικής θητείας και άλλες παραβάσεις νόμων” (στο ίδιο, σελ. 221). Η τακτική αυτή συμπεριλαμβάνει και όλους τους στόχους των δύο προηγούμενων τακτικών. Η παράβαση των νόμων προϋποθέτει ότι οι υπάρχοντες νόμοι δικαιολογούν “ηθικά την παράβασή” τους. “Στη βάση του φιλοσοφικού αναρχισμού και ενός προτύπου των “φυσικών δικαιωμάτων”, αυτές οι ενέργειες στην αμερικανική ζωή έχουν μια έντιμη παράδοση” (στο ίδιο, σελ. 222). Οι ενέργειες ειρηνικής δημόσιας ανυπακοής πρέπει να χρησιμοποιούνται μόνο όταν όλα τα άλλα μέσα έχουν εξαντληθεί. Κατά τη χρήση των διασπαστικών τακτικών, πρέπει να καταβάλλεται η προσπάθεια επίτευξης μιας “αποδεκτής συμφιλίωσης” με τον “αντίπαλο σύγκρουσης” (στο ίδιο, σελ. 219).

Γενικά, ο Κοινωνικός Λειτουργός πρέπει να έχει σαν πρωταρχικό καθήκον να καταστήσει τους ενδιαφερόμενους ικανούς να αποφασίσουν μόνοι τους για την επίλυση των προβλημάτων τους, έχοντας επίγνωση των συνεπειών των πράξεών τους. Στην προσπάθειά του αυτή, ο Κοινωνικός Λειτουργός κινείται μέσα στο πλαίσιο των “δημοκρατικών διαδικασιών λήψης αποφάσεων. Και όταν αποφασίσει ότι αυτό το πλαίσιο αναφοράς δεν ισχύει πλέον, τότε, δεν υπάρχει πλέον και το επάγγελμα του Κοινωνικού Λειτουργού”. Ενώ ο SPECHT περιγράφει μόνο τα φαινόμενα βίας, δεν τονίζει ότι αυτά τα φαινόμενα αποτελούν αναγκαστικό αποτέλεσμα του “καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής” (AKS - BERLIN 1975, σελ. 55).

1.2.3. ΚΕΚ σαν υπόθεση των ενδιαφερομένων (ALINSKY)

Αντί της εκπροσώπησης των ενδιαφερομένων από τις οργανώσεις (ROSS) και τη μεταρρύθμιση με τη χρήση “απαλής βίας”, ο ALINSKY υποστηρίζει την αυτοοργάνωση του πληθυσμού (στο ίδιο, σελ. 55). Ο ALINSKY απορρίπτει την εκπροσώπηση των ενδιαφερομένων από θεσμούς (εκκλησίες, συνδικάτα, φιλανθρωπικούς συλλόγους, πολιτικούς συλλόγους κλπ.) και πιστεύει ότι οι άνθρωποι είναι σε θέση και πρέπει να λύσουν τα προβλήματά τους μόνοι τους. Καμία “κλίκα”, κανένα “λόμπυ” ή “ομάδα” ή καμία καλοπροαίρετη “κρατική υπηρεσία” δεν μπορεί να εκπροσωπήσει τόσο καλά τα συμφέροντα του πληθυσμού από ό,τι ο ίδιος ο πληθυσμός. Ο πληθυσμός πρέπει να κερδίσει τη δύναμη και να πάψει να βλέπει πως μια μειοψηφία, που έχει τη δύναμη να αποφασίζει μόνη της για το κοινωνικό σύνολο (στο ίδιο, σελ. 56). Ο ALINSKY, ενώ μιλά “αόριστα για πληθυσμό”, στην ουσία εννοεί τους κατοίκους των “SLUMS”. Με την αυτοοργάνωση των μη προνομιούχων και την κινητοποίησή τους για την απόκτηση δύναμης, ο ALINSKY θέλει να συμβάλει στον εκδημοκρατισμό της κοινωνίας. Αποφασιστικός παράγων για τον ALINSKY είναι ο “αγώνας για δύναμη” (στο ίδιο, σελ. 56). Κατά τον ALINSKY η αυτοοργάνωση πρέπει να συνεργάζεται μόνο με τους “άτυπους” ηγέτες, δηλαδή με τα άτομα που η κοινότητα αναγνωρίζει σαν ηγέτες της, διότι ο ALINSKY θεωρεί τους άτυπους ηγέτες σαν τους πραγματικούς ηγέτες της κοινότητας (AKS 1975, σελ. 59). Στην ουσία, οι φιλανθρωπικοί σύλλογοι, κατά τη συνεργασία τους με τον πληθυσμό, αναγνωρίζουν σαν ηγέτες μόνο τους τυπικούς ηγέτες και όχι τους ηγέτες που αναγνωρίζει ουσιαστικά ο πληθυσμός.

Στην προκειμένη περίπτωση, “αποτελεί μια σπουδαία προϋπόθεση και συνάμα μια δυσκολότατη αποστολή” η ανεύρεση των “άτυπων ηγετών” και η ανάπτυξή τους από *τοπικούς σε γενικούς ηγέτες*” (στο ίδιο, σελ. 59).

Γενικά, το πρότυπο του ALINSKY διαφέρει από τα άλλα δύο σε 3 βασικά σημεία:

- α) ότι σαν βασική αρχή έχει την “αυτοοργάνωση του πληθυσμού”,
- β) ότι η επιτυχία του στόχου εξαρτάται, ουσιαστικά, από τη “δύναμη” του πληθυσμού, και
- γ) ότι η αυτοοργάνωση σε τοπικό επίπεδο πρέπει να επεκταθεί σε περιφερειακό επίπεδο οργάνωσης (στο ίδιο, σελ. 60).

1.3. Η πράξη της ΚΕΚ στη Γερμανία (πρότυπα)

Όπως αναφέραμε, στη Γερμανία δεν υπάρχει μια ενιαία θεωρία της ΚΕΚ. Η θεωρία που χρησιμοποιείται στην εκπαίδευση βασίζεται κυρίως σε αμερικανική και αγγλική βιβλιογραφία. Στην πράξη, θα μπορούσε να διακρίνει κανείς τα παρακάτω πρότυπα της ΚΕΚ.

1.3.1. Το συντηρητικό

Κοινωνική Εργασία των κρατικών κοινωνικών φορέων, που αποσκοπεί στη βελτίωση της οργάνωσης και το συντονισμό των παρεχομένων κοινωνικών παροχών. Με την αποτελεσματικότερη ενημέρωση (δημόσιες σχέσεις) επιτυγχάνεται η δικαιότερη διανομή των μέσων και η αποφυγή πολλαπλής εξυπηρέτησης. Με τη συνεργασία, συνεχή επικοινωνία και συντονισμό διευκολύνεται η πρόσβαση των ενδιαφερομένων στο δίκτυο των κοινωνικών παροχών και διαπιστώνονται ενδεχόμενες ελλείψεις. Στο πρότυπο αυτό, δεν συμμετέχουν οι ενδιαφερόμενοι.

Στο πλαίσιο αυτού του προτύπου, εντάσσεται και η “λειτουργική ΚΕΚ”, η οποία αποσκοπεί στην “αλλαγή αποφάσεων των διαφόρων υπηρεσιών προς όφελος των ενδιαφερομένων, σε συνεργασία με τις αρχές (HAUS 1975, σελ. 144). Στην προκειμένη περίπτωση, υπάρχει ο κίνδυνος να καταστεί η ομάδα των ενδιαφερομένων όργανο των αρχών, στην περίπτωση που δεν μπορέσει να ασκήσει πίεση με την ενεργοποίηση και κινητοποίηση των ενδιαφερομένων.

1.3.2. Το μεταρρυθμιστικό - παιδαγωγικό πρότυπο (ΚΕΚ των ιδιωτικών φορέων κοινωνικής προνοίας - ROSS).

Στην προκειμένη περίπτωση, στοχεύεται η ένταξη των ενδιαφερομένων στην κοινότητα με την οργάνωση των πληθυσμιακών ομάδων στις νέες συνοικίες ή σε περιοχές εξυγίανσης για την εξάλειψη ελλείψεων. Στο πρότυπο αυτό εφαρμόζονται σε διάφορες απογευματινές ομαδικές συναντήσεις διάφοροι μέθοδοι της Κοινωνικής Εργασίας, “ακόμη και η θεραπευτική των ομάδων” (στο ίδιο, 114). Επίκεντρο αυτού του προτύπου είναι η βελτίωση των διαπροσωπικών σχέσεων και η συμμετοχή των κοινωνικών ομάδων, για την αποκατάσταση της κοινωνικής αρμονίας. Αν και το πρότυπο αυτό προβλέπει την ενεργό συμμετοχή των ενδιαφερομένων, η σύγκρουση σαν πιθανό μέσο άσκησης πίεσης αποκλείεται, διότι η συνεργασία με τον “αντίπαλο” αποκλείει την επιδιωκόμενη κοινωνική αλλαγή (στο ίδιο, σ. 144-115).

1.3.3. Το επιθετικό πρότυπο (SPECHT 1973, IBEN 1972, ALINSKY)

Το πρότυπο αυτό διαφέρει σημαντικά από τα δύο προηγούμενα πρότυπα και πλησιάζει τα όρια της “επαγγελματικής Κοινωνικής Εργασίας με Κοινότητα” (HAUS 1975, σελ. 115). Το πρότυπο αυτό μπορεί εύκολα να αποτελέσει και την “συννοικιακή εργασία μιας πολιτικής οργάνωσης” (στο ίδιο, σελ. 115).

Στόχος του προτύπου αυτού είναι η αυτοοργάνωση των ενδιαφερομένων για την απόκτηση δύναμης, με σκοπό την αλλαγή του συσχετισμού δύναμης και των κοινωνικών δομών με κοινωνικές και πολιτικές ενέργειες εκ μέρους των ενδιαφερομένων. Αυτή η μορφή της ΚΕΚ επιδιώκει να βοηθήσει τις μη προνομιούχες ομάδες να “απαιτήσουν τα δικαιώματα που τους έχουν στερηθεί” για την επίτευξη ίσων ευκαιριών (SEIPEL 1974, σελ. 117-118). Το πρότυπο αυτό ευνοεί την αντίσταση ενάντια στην κηδεμόνευση, επιζητά τη σύγκρουση και θέλει να πετύχει περισσότερα από ό,τι επιτρέπει το σύστημα. Βέβαια, και εδώ, γίνεται κάπου κάπου κάποια μορφή συνεργασίας με τις αρχές, αλλά βασικό στοιχείο αυτού του προτύπου είναι ότι οι ενδιαφερόμενοι δρουν μόνοι τους, με σκοπό την κοινωνική αλλαγή (HAUS 1975, σελ. 11). Το πρότυπο αυτό καταπολεμά τα αίτια των κοινωνικών προβλημάτων και τη δομή τους και “στρέφεται βασικά ενάντια στους κρατικούς, δημοτικούς” και ιδιωτικούς φορείς (εκκλησίες, φιλανθρωπικές οργανώσεις κλπ.) σαν πιθανούς φορείς Κοινωνικής Εργασίας με Κοινότητα (στο ίδιο, σελ. 115). Είναι φανερό ότι το πρότυπο αυτό, που ξεπερνά τις δυνατότητες των φορέων της ΚΕΚ, μπορεί να υλοποιηθεί μόνο στο πλαίσιο της αυτοοργάνωσης των ενδιαφερομένων. Το συναντά κανείς μόνο στη θεσμοποιημένη μορφή των αγώνων των εργαζομένων, στο πλαίσιο των συνδικαλιστικών οργανώσεων. Εφαρμόστηκε ευρέως, κατά τη διάρκεια του φοιτητικού κινήματος του 1967, στην εκστρατεία ενάντια στη διεύρυνση του αεροδρομίου της Φραγκφούρτης, στους αγώνες ενάντια στις συνθήκες κατοικίας στο WESTEND στη Φραγκφούρτη και στο Βερολίνο. Η μορφή αυτή της ΚΕΚ αποτελεί βασικό μέσο αγώνα του οικολογικού κινήματος και των διαφόρων ομάδων πρωτοβουλίας που μπορούν να δράσουν αποτελεσματικά, διότι είναι οικονομικά και πολιτικά ανεξάρτητες, ευέλικτες και σε θέση να συνάπτουν εναλλακτικές συμμαχίες” (MÜLLER κ.ά. 1974, σελ. 86).

Ο ΑΙΧΗ βλέπει στις ομάδες πρωτοβουλίας ένα “σύστημα πρόωρου συναγερμού” (ΑΙΧΗ 1973, σελ. 253), που βοηθά ταυτόχρονα το κρατικό διοικητικό σύστημα να ξεπεράσει τη “στενοκεφαλιά” του και να προβεί σε ένα “ορθολογικό σχεδιασμό”, χωρίς επιπρόσθετα έξοδα. Έτσι, οι ομάδες πρωτοβουλίας, για τις οποίες το κράτος δεν διαθέτει συνήθως καμία υλική βοήθεια ή διευκόλυνση, συμβάλλουν στη σταθεροποίηση του κοινωνικού συστήματος. Βέβαια, οι ομάδες πρωτοβουλίας έχουν πολύ μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα από τους φορείς της Κοινωνικής Εργασίας, πλην όμως, μετά την επίτευξη ορισμένων στόχων, συνήθως σβήνει ο ενθουσιασμός και τα ενεργά μέλη αποθαρρύνονται και αποσύρονται. Έτσι, οι πρωτοβουλίες απορροφούνται από το κράτος, που αναλαμβάνει τη συνέχιση των δραστηριοτήτων τους (π.χ. ίδρυση Κέντρου Προστασίας Κακοποιημένων Γυναικών, Κέντρο Νεότητας, ΚΑΠΗ κλπ.). Εν τούτοις, οι ενέργειες των ενδιαφερομένων, εκτός των θεσμών, έχουν το θετικό στοιχείο ότι, με την κοινωνικοπολιτική τους δραστηριότητα, συμβάλλουν στην κοινωνική αλλαγή (στο ίδιο, σελ. 254).

Κριτική θεώρηση

Οι διάφορες στρατηγικές και τα διάφορα πρότυπα “συντηρητικό”, “μεταρρυθμιστικό - παιδαγωγικό”, “επιθετικό” δείχνουν το δρόμο για την επίτευξη ορισμένων στόχων. Σημασία έχει ο στόχος και όχι η προσέγγιση, διότι στην πράξη χρησιμοποιούνται και τα τρία πρότυπα, ανάλογα με την εκάστοτε κατάσταση (READER 1975, σελ. 203) και τη δυναμική που αναπτύσσεται στην ομάδα δράσης. Κατά την εξέλιξη της διαδικασίας. Εξάλλου, μια απόλυτα προγραμματισμένη ΚΕΚ, που υλοποιείται βάσει συνταγής, αποτελεί αντίφαση, πράγμα που δεν έχει πλέον καμία σχέση με μια κοινωνική εργασία χειραφέτησης.

Στην πράξη, μπορεί να υλοποιηθούν και τα τρία πρότυπα ή, ακόμη, και να οδηγήσει η μία προσέγγιση στην επόμενη μέχρι και τη σύγκρουση, όταν π.χ. στο πλαίσιο της λειτουργικής προσέγγισης οι ενδιαφερόμενοι ενημερώνονται, ευαισθητοποιούνται και αναζητούν μορφές αποτελεσματικής δράσης (π.χ. ομάδα πρωτοβουλίας), εκτός της οργάνωσης, με σκοπό την προβολή και διεκδίκηση των δικαιωμάτων τους, με άσκηση δημοκρατικής πίεσης.

Η ενεργοποίηση της Κοινότητας είναι σε πολλούς κοινωνικούς τομείς απαραίτητη. Με την ΚΕΚ επηρεάζονται οι κοινωνικές σχέσεις, συμπεριφορές και καταστάσεις της κοινωνίας και της κοινότητας και με ένα ανώτατο βαθμό επικοινωνίας του πληθυσμού ή των κοινωνικών ομάδων, προσπαθεί “να εξακριβώσει τις κοινωνικές ανάγκες και τις ανάγκες σε κοινωνικά ιδρύματα και να διεγείρει την ενεργοποίηση” (FLAMM 1971, σελ. 148).

Ενα από τα πρωταρχικά καθήκοντα της ΚΕΚ στην ΟΔΓ είναι, “με τη βελτίωση της κοινωνικής δομής της Κοινότητας, να δημιουργήσει ισορροπημένες κοινωνικές συνθήκες, να εξαλείψει εντάσεις μέσα στις κοινωνικές ομάδες, να τονώσει τη συνείδηση για την αναγκαιότητα αλλαγών και να αναπτύξει δραστηριότητες της κοινότητας, σύμφωνα με το αστικό πνεύμα” (στο ίδιο, σελ. 148). Η ΚΕΚ επεκτείνεται, επίσης, και στον τομέα του κοινωνικού σχεδιασμού, με σκοπό τη βελτίωση της δομής της κοινότητας. Η ΚΕΚ στη Γερμανία διαφέρει από παρόμοιες δραστηριότητες σε άλλες χώρες, που είναι γνωστές σαν “κοινοτική οργάνωση” και “κοινοτική ανάπτυξη”, διότι στη Γερμανία η Τοπική Αυτοδιοίκηση αποτελεί πραγματικότητα εδώ και 170 χρόνια περίπου. Επιπλέον, υπάρχει πληθώρα διαφόρων τοπικών συλλόγων, οργανώσεων και κοινωνικών ομάδων, που συμβάλλουν αποφασιστικά στον καθορισμό των κοινοτικών αναγκών και στη διαμόρφωση της κοινοτικής δομής. Ενα μεγάλο ρόλο παίζει η ΚΕΚ στην εργασία με συνοικισμούς αστέγων, στην ποιοτική αναβάθμιση προβληματικών περιοχών και στην εργασία με ψυχικά ασθενή πρόσωπα και στο σωφρονιστικό τομέα. “Ταυτόχρονα, η ΚΕΚ πρέπει να συμπεριλαμβάνει και μια εκτεταμένη δραστηριότητα των δημοσίων σχέσεων” (στο ίδιο).

Γενικά, η ΚΕΚ στη Γερμανία έχει τους παρακάτω σκοπούς:

- 1) *Οργάνωση των κοινωνικών παροχών (αποτακτάσταση επαφών με φορέα κοινωνικών υπηρεσιών).*
- 2) *Οργάνωση συμφερόντων:* Τα συμφέροντα οργανώνονται και εκφράζονται. Έτσι, το κράτος μπορεί αν δει πού είναι τα προβλήματα του πληθυσμού και, ενδεχόμενα, να τα αμβλύνει ή να τα εξαλείψει το σύστημα προώρου συναγερμού για τον κοινοτικό σχεδιασμό). Ο νόμος περί πολεοδομίας προβλέπει τη συνεργασία του ενδιαφερόμενου πληθυσμού, για

να αποφευχθούν λάθη σχεδιασμού. Για το σκοπό αυτό χρειάζονται Κοινωνικοί Λειτουργοί, για να βοήθοσκόπησουν τη γνώμη του πληθυσμού. Στην προκειμένη περίπτωση, οι σχεδιαστές θέλουν να συναποφασίσουν. Με τη συναπόφαση των υπευθύνων εμποδίζεται, στην ουσία, η αυτοδιάθεση των ενδιαφερομένων, με αποτέλεσμα να υπόκεινται στους όρους του συστήματος, το οποίο προκαλεί τα προβλήματα.

- 3) Αυτοοργάνωση των ενδιαφερομένων για την εξάλειψη προβλημάτων κοινωνικής απομόνωσης και επιβολή περιβαλλοντικών και αλλαγών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Aich, P.: Politische Perspektiven für soziale Arbeit in Kapitalismus, in Hollstein 1973, S. 243-261.
- Arbeitskreis Kritischer Sozialarbeiter - Berlin (AKS-Berlin) Gemeinwesenarbeit als ideologie und soziale Kontrolle, in Victor Gollanz - Stiftung 1975, S. 49-64
- Autorenkollektiv, Gefesselte Jugend, Frankfurt 1971
- Bahr/Gronenmeyer Konfliktorientierte Gemeinwesenarbeit, Darmstadt und Neuwied 1974
- Baron, R./Landwehr, R. Zür beruflichen Situation der Sozialarbeit in Neue Praxis 2/76, S. 107-121
- Bocher, F. Zur Ausbildung und Praxisentwicklung in der Gemeinwesenarbeit, in Neue Praxis, Sonderheft Gemeinwesenarbeit 1976, S. 15-23
- Boulet/Kraus/Oelschlägel Gemeinwesenarbeit, Bielefeld 1980
- Buck, Gerhard Gemeinwesenarbeit und kommunale Sozialplanung, Berlin 1982
- Dorsch, W. Gemeinwesenarbeit in den USA, in Sozialmagazin, März 1982
- Flamm, F. Sozialwesen und Sozialarbeit in der Bundesrepublik Deutschland, Frankfurt 1971
- Friedlander, W./Pfaffenberger, H. Grundbegriffe und Methoden der Sozialarbeit, Neuwied und Berlin 1974, S. 2-7-283
- Haus, F. Reformen im Kapitalismus, in Victor Gollanz - Stiftung, Reader zur Theorie und Strategie von Gemeinwesenarbeit, Frankfurt 1975, S. 102-116
- Hollstein, W. Sozialarbeit im Kapitalismus - Themen und Probleme, in Hollstein, W./Meinhold, M. Sozialarbeit unter Kapitalistischen Produktionsbedingungen, Frankfurt 1973, S. 9-43
- Iben, G. Rolle der Sozialarbeit in Stadtplanung und Stadtentwicklung, in Sozialarbeit und Sozialplanung, Arbeiterwohlfahrt - Bundesvorstand (Hg.) Bericht über die AWO-Sozialarbeitertagung vom 11. bis 14. Mai 1972 in Leverkusen
- Mangold, J. Handlungsansätze sozialer Arbeit, in Sozialmagazin Juli/August 1983
- Mangold, J. Handlungsansätze sozialer Arbeit, in Sozialmagazin September 1983
- Mangold, J. Handlungsansätze sozialer Arbeit, in Sozialmagazin Oktober 1983b
- Müller/Nimmermann Die Rezeption der Gemeinwesenarbeit in der Bundesrepublik, in Müller/Nimmermann Stadtplanung und Gemeinwesenarbeit 1971

- Müller, Werner Zum derzeitigen Stand in der Gemeinwesenarbeit, in Bahr/Gronenmeyer 1974, s. 83-111
- Nowichi, Michael Zur Geschichte der Sozialarbeit - Historischer und politischer Stellenwert von Sozialarbeit in einer Geschichte von Klassenkämpfen, in Hollstein u.a. 1973, 44-100
- Oelschlägel, Dietel Gemeinwesenarbeit 1985 Einige Notizen, ihre Situation und mögliche Perspektiven, in Blaas der Wohlfahrtspflege, Heft 3
- Oelschlägel, Dieter Ausschwämen in die Lebenswelt, in sozial extra Mai 1987
- Reader zur Theorie und Strategie von Gemeinwesenarbeit, Victor Gollanz-Stiftung, Frankfurt 1975
- Ross, Murray Gemeinwesenarbeit, Freiburg 1971
- Seipel, Sigbert - Albrecht Konfliktorientierte Gemeinwesenarbeit als Erwachsenenbildung, in Bahr/Gronenmeyer 1974, S.112-135
- Specht, Harry Disruptive Taktiken in der Gemeinwesenarbeit, in Müller/Nimmermann Stadtplanung und Gemeinwesenarbeit, München 1973, S. 208-227
- Specht, Harry Die dritte Kirche im Dorf, in sozial extra Febr./Marz 1987
- Springer, Werner Stadtteil und Eigensinn, in sozial extra Februar/Marz 1987
- Victor-Gollanz Stiftung Reader zur Theorie und Strategie von Gemeinwesenarbeit, Frankfurt 1975
- Vogel/Oelschlägel Gemeinde und Gemeinschaftshandeln, Zur Analyse der Begriffe Community Organization und Community Development, Schriftenreihe der Ver. für Kommunalwissenschaft e.V., Band 11, Stuttgart 1966
- Zografou, Andreas Emanzipatorische Sozialarbeit/Sozialpädagogik mit Ausländerkindern in der BRD - Theorie und Praxis, Diak. Werk in Hessen und Nassau (Hg.), Frankfurt 1984.

